

A honfoglaló magyarok természetrajzi ismereteiről.

A Természettudományi Közlöny 326. füzetében, egész terjedelme szerint megjelent Horváth Géának azon érdekes előadása, melyet a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók ez évi vándorgyűlésén, szeptember 12-ikén Budapesten tartott. Az előadás honfoglaló őseink természetrajzi ismereteit, tehát egy oly tárgyat kívánt megvilágosítani, mely nemcsak az ezeréves ünnep alkalmából, hanem általában is bizony számíthatott e folyóirat minden olvasójának érdeklődésére, még akkor is, ha az előadónak egyes föltevései, egyes következtetései nem is állhatnának meg a tudományos kritika ítélőszéke előtt.

S ez okból köszönettel tartozunk a tudós előadónak, hogy e dolgozatát is, noha nem a mi Társulatunk ülésén olvasta fel, először a Természettudományi Közlönyben tette közzé. Alkalmat adott ezzel arra, hogy megismerkedhettünk mindannyian előadása tartalmával, s a tárgyhoz így hozzászólhatván mindazok, a kik egyben vagy másban nem értenek vele egyet, tudományos vitatkozás indulhat meg, a melytől a kérdés többoldalú s e szerint teljesebb megvilágítását remélhetjük.

A kérdés, a melyet Horváth Géza maga elé tűzött, így hangzik :

»Miféle állatokat, növényeket és ásványokat ismert az ősmagyar-ság akkor, a mikor ezt az országot ezer év előtt megszállotta?»

Az én nézetem szerint e kérdésre a legmegbízhatóbb válasz ez lenne :

»Ismerte mindazokat az állatokat, növényeket és ásványokat, a melyek a Volga és Jajk folyók közt elterülő pusztákon s a Kaukázustól északra fekvő lapályokon akkorában éltek, tenyészték s találhatók voltak.«

Horváth Géza válasza nem ily egyszerű; szerinte :

»Mindazokat a természetrajzi tárgyakat, a melyeknek magyar *nevök* keleti török, ugor és iráni nyelvekből származik, már a honfoglaló magyarok ismerték; ellenben azokkal, a melyeknek magyar *nevök* szláv nyelvekből van kölcsönözve, nagyrészt már csak az ország megszállása után, az itt talált szlávok révén ismerkedett meg. A német, olasz és ozmanli eredetű *nevekkel* jelölt tárgyak, kivétel

nélkül, mind csak később kerültek a magyarság ismeretkörébe.«
(515. 1.)

Kettőnk felfogásában a különbség tehát röviden ez: én magára a dologra, s módszertanilag a természetrajzi geografiára fektetném, Horváth Géza pedig a dolog nevére, s módszertanilag az összehasonlító nyelvészetre fekteti a súlyt. A geográfiai módszer minden egyes esetben azt keresné: él-e most a kérdéses állat vagy növény ott a Volga és Jajk folyók vidékén; s nem azóta, a mióta a magyarok onnan elköltöztek, vándorolt-e be oda, akár önként, akár az emberi kultúra útján? Ha az előbbi kérdésre *igen*, az utóbbira *nem* lenne a válasz, határozottan ki fogná mondani, hogy a honfoglaló magyarok azt az állatot vagy azt a növényt igenis ismerték. A nyelvészeti módszer pedig azt keresi, hogy az illető állatnak vagy növénynek magyar neve ázsiai vagy európai eredetű-e, s ha azt találja, hogy e nevet nem a szlávoktól, németektől, olaszoktól s ozmanliktól kölcsönöztük, akkor azt állapítja meg, hogy az illető állat vagy növény ismeretes volt a honfoglaló magyarság előtt is, ellenkező esetben pedig nem.

Feltéve, hogy az őshaza éghajlati és időjárási viszonyai ezer év alatt észrevehetőleg nem változtak meg, s feltéve, hogy a magyar nyelv, ez alatt az ezer év alatt, csakis annyiban változott, a mennyiben szlávból, németből stb. egyes szókat, neveket átkölcsönzött, egyébként pedig változatlanul megtartotta régi szókincsét, — úgy a két módszernek, helyes alkalmazásuk mellett, szükségképen egyazon eredményre kell vezetnie. De vajjon teljesítve van-e két föltétel?

Az őshaza égalji és időjárási viszonyai észrevehetőleg nem változtak meg; endogén faunája és flórája lényegében ugyanaz ma is, mint ezer év előtt volt. A magyar nyelv őseredeti szóanyaga azonban óriási változáson ment át; temérdek régi magyar szó végkép kiveszett nyelvünkéből, viszont az élő nyelv teremtő ereje temérdek új szót fejlesztett magából az őseredeti szóanyagból is. A Horatius-féle »*cadent, quae nunc sunt in honore, vocabula*« nemcsak a jelenre, hanem a multra is áll. Régi nyelvemlékeinkből tudjuk, hogy Zsigmond királyunk korában (tehát nem is ezer, hanem csak félannyi évvel ezelőtt) *bese*, *luptán*, *torontál*, *zabálló*, *zongor* madárnevek voltak a magyarban. Miféle madarak? ma senki sem tudja határozottan megmondani. Ugyancsak Zsigmond korában a kalapácsnak *verő*, pióczának *nadály*, kásának *pép*, rablónak *fosztó*, mocsárnak *ebes*, viharnak *vész*, a poszáta-madárnak *nyomorék* volt a magyar neve. A nyelvünkbe beköltözött idegen szó nemcsak hogy megtelepedett nálunk, hanem számtalan sok régi szót ki is ölt. A *mai* nyelvből nem szabad tehát és nem is lehet következtetéseket vonni az ezer

év előtti állat- és növénynevekre; mert nagyon könnyen meglehet, sőt sok esetben nemcsak valószínű, hanem egészen bizonyos is, hogy állatoknak és növényeknek, a melyeket ma a szomszédos európai nyelvekből kölcsönzött neveken ismerünk csupán, ezer év előtt megvolt még az őseredeti magyar nevek, de azóta ezek a nevek kihaltak, nyomtalanul kivesztek. A régi nevek kipusztulását nagyban előmozdította őseinknek a pogány vallásról a kereszténységre való áttérése is. A mely állat- vagy növénynév a régi pogányságra emlékeztetett, annak szükségképen pusztulni kellett és csak egyes kivételes esetekben menekedhetett meg az enyészettől.

Azt hiszem, eléggé meggyőzően sikerült kimutatnom, hogy a magyar nyelv mai állat- és növényneveiből az ősmagyarok természetrajzi ismereteire nagyon nehéz következtetést vonnunk, s ha vonunk is, következtetéseink nem lehetnek megnyugtatók, sőt határozott tévedésekbe is sodorhatnak bennünket.

Íme néhány példa állításom igazolására.

A mai magyar nyelvre alapított összehasonlító módszer arra az eredményre vezet, hogy az ősmagyarok *nem* ismerték a

szamarat (de az öszvért igen), macskát, vidrát, hörcsögöt, menyétet, a sneffet, vadréczét, kányát, kuvikot, szarkát, szajkót, czinegét, pintyet, csízt, verebet, galambot, gerliczét, a csukát, vizát, harcsát, kecségét, a pókot, rákot, pióczát, gilisztát, sőt még a bolhát sem (noha táborban éltek és kutyájok is volt) stb. stb.

Abban teljesen egyetértünk, hogy a magyarok ott az őshazában ez *állatnevek* legnagyobb részét még nem ismerték; csak abban térnek el nézeteink, hogy a most elsorolt *állatokat* sem ismerték volna. Szerintem ezeket az állatokat őseinknek már a régi hazában is ismerniök *kellett*, hiszen körülöttek futkároztak, röpdöstek, úszkáltak, mászkáltak, ugráltak. Nevök is volt, ősmagyar nevek, csak-hogy ezek a régi magyar nevek már rég kihaltak a mai magyar nyelvből.

Érdekes lenne, ha zoológusaink közül valaki zoogeografiai alapon összeállítaná azon állatok jegyzékét, melyeket őseinknek már a régi hazában is ismerniök kellett.

SZILY KÁLMÁN.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.